

Обратим внимание, что метонимические преобразования могут касаться как отдельных компонентов неофраземы (налог на Гугл), так и всего свободного словосочетания-прототипа неофраземы (резать лук).

Заключение. Итак, метонимия является продуктивным средством образования новых фразеологических единиц. Называние предметов, процессов, людей по по их отличительным признакам облегчает интерпретацию неофраземы: первичное и метонимически преобразованное значение имеют прямую легко выводимую логическую связь.

1. Потебня, А.А. Из записок по теории словесности / А.А. Потебня. – Харьков: изд. М.В. Потебни, 1905. – 652 с.
2. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
3. Савенкова, Л. Б. Фразеологические единицы русского языка, основанные на метонимии: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Л.Б. Савенкова. – Ростовна-Дону, 1984. – 224 с.
4. Титова, О.А. Метафора и метонимия как источники создания образности английских фразеологизмов-антропонимантов / О.А. Титова // Научная электронная библиотека «Киберленинка» [Электронный ресурс]. – 2016. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/metafora-i-metonimiya-kak-istochniki-sozdaniya-obraznosti-angliyskih-frazeologizmov-antroponominantov>. – Дата доступа: 28.08.2020.
5. Гвоздарев, Ю.А. Основы русского фразеобразования / Ю.А. Гвоздарев. – 2-е изд., испр. и доп. – Ростов-на-Дону: НМЦ «Логос», 2010. – 246 с.
6. Реформатский, А. А. Введение в языковедение / А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 536 с.
7. Мерзлякова, А.Х. Типы семантического варьирования прилагательных поля «Восприятие» (на материале английского, русского и французского языков) / А.Х. Мерзлякова. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 352с.
8. Илюхина, Н.А. О типологии лексической метонимии в свете когнитивного принципа / Н.А. Илюхина // Научная электронная библиотека «Киберленинка» [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-tipologii-leksicheskoy-metonimii-v-svete-kognitivnogo-printsipa/viewer>. – Дата доступа: 02.09.2020.

МЕТАФАРЫЗАЦЫЯ ЯК СРОДАК СТВАРЭННЯ ПАРТРЭТА МАЎЛЕНЧАЙ АСОБЫ Ў ПАЭМЕ ЯКУБА КОЛАСА “СЫМОН-МУЗЫКА”

Сямчонак Л.Д.,

студэнтка 4-га курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Мартынкевіч С.В., канд. пед. навук, дацэнт

На сучасным этапе развіцця лінгвістычнай навукі вельмі актуальным стала даследаванне праблемы моўнай і маўленчай асобы. Важнасць вывучэння мовы літаратурных твораў заключаецца ў тым, што разгляд і апісанне маўлення герояў дапамагае яшчэ глыбей зразумець душу персанажа, яго пачуцці, перажыванні. З гэтых частак і складаецца агульнае ўражанне пра літаратурнага героя. Для беларусістыкі вельмі важна вывучаць моўную і маўленчую асобу літаратурнага твора, бо класічныя творы – гэта ўзор выкарыстання моўных сродкаў. Неабходнасць іх вывучэння на сучасным этапе развіцця мовазнаўства грунтуецца на антрапацэнтрычным і лінгвакультуралагічным падыходах. Актуальнасць нашага даследавання тлумачыцца неабходнасцю больш глыбокага вывучэння маўленчага партрэта літаратурных персанажаў, што дапаможа глыбей пранікнуць ва ўнутраны свет літаратурных герояў, зразумець іх думкі, мары і разам з тым разгадаць задуму паэта: што хацеў данесці аўтар да чытача праз маўленне герояў. Мэта артыкула – выявіць метафарызаваныя выразы ў маўленні літаратурнага героя (на прыкладзе паэмы Якуба Коласа “Сымон-музыка”) і разгледзець іх ролю ў прэзентацыі маўленчай асобы.

Матэрыял і метады. Матэрыял даследавання – тэкст паэмы Якуба Коласа “Сымон-музыка” [2], выбраны фактычны матэрыял. Асноўнымі метадамі даследавання з’яўляюцца аналітычны, апісальны і псіхалінгвістычны. Тэарэтычнай асновай з’яўляюцца навуковыя працы Ю.М. Караулава [1] і Г.Г. Хісамава [3].

Вынікі і іх абмеркаванне. Метафара – ужыванне слова ці выразу ў пераносным значэнні праз супастаўленне пэўнай з’явы ці прадмета з іншай з’явай ці прадметам на аснове агульных для іх адзнак і ўласцівасцей. Метафара блізкая да параўнання, аднак адрозніваецца ад яго тым, што ўключае толькі адзін аспект супастаўлення – тое, з чым супастаўляецца, а

тое, што супастаўляецца, не называецца (яно падразумяваецца). Метафарызацыя – гэта троп, які вяртае словам ці словазлучэнням іх першаснае, вобразнае значэнне.

У паэме Я. Коласа “Сымон-музыка” адзначаецца вялікая колькасць метафарызава-ных выказаў, якія ўжываюцца ў маўленні галоўнага героя. Шматлікая колькасць метафар вылучае героя як чалавека, які вельмі дасканала валодае разуменнем народных трады-цый, ведамі пра навакольны свет. Маўленне Сымона трапнае. Гэта сведчыць пра вялікі жыццёвы вопыт хлопца, хоць яшчэ і не зусім дарослага. Сымон з самага нараджэння сутыкнуўся з цяжкасцямі жыцця. Даволі рана ён пазнаў і цяжкую сялянскую працу. Для таго, каб хоць як-небудзь унесці ў сваё жыццё яркія фарбы, Сымон стараецца ва ўсім знаходзіць добрае і не звяртаць увагі на цяжкасці. Хлопец вельмі любіць марыць, гэта прэзентуюць метафары ў яго маўленні:

Я б хацеў быць сам агнём:
Я б дымком па небе плаваў,
Па зямлі хадзіў святлом [2, с. 63].

Тут адлюстроўваюцца і летуценні хлопца, заўважаюцца і параўнанні сябе і дзяўчыны з музычным інструментам. Выражаецца думка пра тое, што быць якой-небудзь стыхіяй значна лягчэй і прасцей, чым жыць у свеце людзей. Гэта вельмі выразна сведчыць пра шырокі круггляд героя:

Мы, Гануся, – каляіны,
Адной скрыпкі дзве струны –
Іх адзнакі скрозь пуціны,
Ды не сходзяцца яны... [2, с. 153].

У прыведзеных радках вельмі дарэчы ўжытае параўнанне са струнамі, якія заўсёды знаходзяцца побач, вельмі блізка, але ніяк не могуць сысціся. Так хлопец уяўляе сябе і Ган-ну. Яна займае ў яго жыцці важнае месца. Дзяўчына зрабіла значны ўнёсак у яго жыццё:

... Ты як бы дала мне крылле,
Многа радасці дала... [2, с. 153].
Тут метафара ўжываецца ў значэнні “зрабіць чалавека шчаслівым”.
Таксама Сымон параўновае Ганну з сонцам:

Мне здаецца – ўзышло сонка,
Асвятліла гэты сад,
Бо ты добрая, з душою,
Ты ўся свецішся дабром,
І здаецца, што з табою
Я даўно-даўно знаём... [2, с. 195].

Так хлопец гаворыць не толькі пра знешнюю, але і пра ўнутраную прыгажосць дзяўчыны, якая сваімі цёплымі і яркімі промнямі асвятляе сад, а таксама і яго сэрца. Сымон не трымае ў сабе свае пачуцці. Ён выказвае ўсё тое набалелае, што знаходзілася ў самых далёкіх кутках яго душы:

Сэрца білася табою,
Бы сваю знайшло вясну
У свеце гора і блукання [2, с. 152].

Гэтымі словамі Сымон хоча сказаць, як цяжка яму без Ганны. Метафара ўжываецца і ў дачыненні да апісання прыроды, без гэтай стыхіі хлопец не ўяўляе свайго жыцця. Сымона вельмі цікавіць тое, што адбываецца ў прыродзе Ён усё заўважае, да ўсяго імкнецца дачыніцца:

Паглядзі: святлее ўсход,
Месяц скончыў свой абход... [2, с. 152].

З’явы прыроды перадаюць унутраны стан хлопца, дапамагаюць нам больш глыбо-ка зразумець думкі і пачуцці галоўнага героя. Сымон вельмі назіральны, чулы душою, здольны ўспрымаць і заўважаць тое, што не заўважыць іншы чалавек. Таму і яго маўленне, і апісанне ўнутранага стану ўключае шмат метафарызава-ных выказаў, якія дапамагаюць чытачу больш выразна адчуць і зразумець аўтарскую задуму.

Заклучэнне. Такім чынам, прыведзеныя моўныя канструкцыі з'яўляюцца метафарызаванымі выказваннямі, у якіх рэпрэзентуюцца пачуцці, думкі, дзеянні герояў, іх можна адзначыць як непаўторныя ў моўным плане. У метафарах выяўляюцца індывідуальна-творчыя асаблівасці маўлення літаратурнага героя, выражаюцца адносіны да людзей, якія для персанажа неаб'якавыя. Метафара стварае моўную карціну свету літаратурнага героя і аблягчае разуменне яго ролі ў творы.

1. Караулов, Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
2. Колас, Я. Сымон-музыка // Паэма: Для сярэд. і ст. шк. узросту – Мінск: Юнацтва 1989. – 270 с.
3. Хисамова, Г.Г. Персонаж художественного текста как языковая личность / Г.Г. Хисамова // Вестник Нижегородского университета имени Н.И. Лобачевского. – 2010. – № 4. – С. 774-777.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ГРУППЫ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ С ЛЕКСЕМОЙ «ЗАПАХ» В РОМАНЕ ДИНЫ РУБИНОЙ «БЕЛАЯ ГОЛУБКА КОРДОВЫ»

Трухан В.И.,

магистрант ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Слесарева Т.П., канд. филол. наук, доцент

В последнее время исследователи большое внимание уделяют лексике, передающей запахи. Роль лексем данного семантического поля нельзя недооценивать. Запахи, сопровождающие человека на протяжении всей его жизни, нашли отражение в произведениях русской литературы, для которой мир был и остается интересным во всей его полноте.

Возрастанием интереса к такому явлению, как семантическое поле «запах», и отсутствие работ, посвященных анализу одоративной лексики в романах Дины Рубиной, и объясняется актуальность данного исследования.

Цель исследования – выделить лексико-семантические группы существительных с лексемой «запах», представленные в романе Дины Рубиной «Белая голубка Кордовы».

Материалом послужили 60 одоративов-существительных, выписанных методом сплошной выборки из анализируемого романа. Кроме указанного, основными методами нами послужили описательный, метод компонентного анализа и сопоставительный.

Результаты и их обсуждение. Лексема «запах» имеет нейтральную оценку. Слово это не несет в себе оценочной информации, поэтому может использоваться как для описания приятных запахов, так и для неприятных. В романе данная лексема встретилась 32 раза. В некоторых случаях она употребляется с многозначными глаголами, приобретающими в таком контексте «запаховое». В остальном, можно сказать, что слово запах используется автором для указания на источник его выделения. Этому способствует конструкция *имя существительное запах + имя существительное в родительном падеже*, которое обозначает источник запаха: «... И сильный тревожный запах весны, еще не тронутый запахом обновленной известки, распырил жадные молодые ноздри» [4, с. 147].

Обширную группу представляют одоративы, обозначающие запахи растений. В тексте активно используется лексика, которая передает запахи цветов и трав. Данные лексемы обычно содержат оценочный компонент и характеризуют запах как приятный: «Она ... приводила мальчиков на деревенского вида задворки, где росли душистые сирени и черемуха, и от этих запахов сшибало с ног» [4, с. 130].

Поскольку в анализируемом произведении описывается жизнь людей, в тексте широко использованы запахи, связанные с человеком и его жизнедеятельностью. В этом случае также часто используется конструкция *имя существительное запах + имя существительное в родительном падеже*, которое обозначает источник запаха: «Как войдешь – темный коридор, мышиный запах старых книг...» [4, с. 136].

В романе встречаются упоминания запахов, связанных с художественным творчеством: «В углу развалилась большая плетеная корзина с луком и чесноком, добавляя к устойчивому запаху скипидара, клея, лаков, старого дерева и старых холстов свою суховато-терпкую компоненту...» [4, с. 35].